

نقش شبکه های اجتماعی در آموزش و یادگیری و ارائه راهکارهای اجرایی آن

عیسی زمانیان^۱، الهه آقاپور^۲، استیره ابراهیمی^۳

چکیده

امروزه ارتباط ها حد و مرزهای خود را شکسته و همه در هر مکان و زمانی می توانند با هم در زمینه های متعدد در ارتباط باشند. شبکه های اجتماعی از جمله فناوری هایی که در تسهیل این امر بی نهایت تأثیر گذار بوده است. با توجه به اینکه شبکه های اجتماعی در فضاهای اجتماعی، فردی و در جوامع امروز بشری رخنه کرده اند و شیوه زندگی، آموزش، یادگیری، کار و دانش را تحت تأثیر قرار داده است، بحث در این مورد خالی از لطف نیست. لذا هدف این پژوهش بررسی نقش شبکه های اجتماعی به عنوان ابزای جهت آموزش و یادگیری و ارائه راهکارهای اجرایی آن می باشد. مقاله حاضر از نوع مروری بوده و در تدوین آن از جستجوهای اینترنتی با استفاده از موتورهای جستجوگر، کلید واژه های شبکه های اجتماعی، آموزش و یادگیری، روش تدریس، در پایگاه داده های معتبر از جمله Magiran, Noormags, Scientific Information Database, Science Direct, Google Scholar و مطالعات کتابخانه ای در کتب و مقالات علمی منتشر شده استفاده شده است. همچنین در جستجوهای کتابخانه ای از کتاب ها ، پایان نامه، نشریات منتشر شده از سال ۱۳۹۶-۱۳۸۴ (۲۰۱۶-۲۰۰۵) استفاده شد و تعداد آن ها با بررسی انجام شده در حدود ۵۰ منبع بود که به دلیل همپوشی بسیار زیاد این منابع با همدیگر ، در نهایت ۳۰ منبع به عنوان منابع اصلی انتخاب گردید و مورد استفاده قرار گرفت. یافته ها نشان داد شبکه های اجتماعی به عنوان یکی از ابزارهای نوین فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش و یادگیری در سالهای اخیر با استقبال چشمگیری مواجه شده است و در حالت کلی با استفاده از این شبکه ها می توان گامی در جهت تحقق عدالت آموزشی

^۱ تهران، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی، کارشناس آموزش ابتدایی شهرستان سلسله

^۲ کردستان، دانشگاه کردستان، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی

^۳ کردستان، دانشگاه کردستان، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی

برداشت. در نتیجه با توجه به تأثیرات فراوان کاربرد شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش می بایست به طور علمی و با برنامه ریزی دقیق و مبتنی بر طرح درس به سمت استفاده گسترده از این فناوری در امر آموزش حرکت کرد و شرایط لازم را با توجه به یافته های علمی قابل استناد، فرهنگ سازی در بین معلمان و خانواده ها، فراهم آوردن زیرساخت های موردنیاز و آموزش معلمان برای استفاده مطلوب و مناسب از شبکه های آموزشی در هر درس به فراخور نیاز آن فراهم آورد.

واژه های کلیدی: شبکه های اجتماعی، روش تدریس، آموزش و یادگیری، راهکارهای اجرایی

مقدمه

گسترش سریع به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات، تاثیر شایسته ای بر بسیاری از جنبه های زندگی افراد داشته است (شنگ^۱ و همکاران، ۲۰۰۸). در راستای گسترش چشمگیر فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی، آموزش و پرورش به عنوان مبدأ تحولات در هر جامعه ای ملزم به بکارگیری این فناوریهای نوین در امر آموزش است. رشد قابل توجه فناوریهای جدید اطلاعاتی و ارتباطی، در طول دو دهه ی گذشته، آموزش و پرورش را در بسیاری از کشورها وارد مرحله ی جدیدی از رشد و شکوفایی کرده است. امروزه دیگر آموزش به چارچوب بسته مدارس محدود نیست و با توجه به از میان رفتن مرزها و فاصله ها، با کمک ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطی، محیط مناسب برای یادگیری همواره در سطحی وسیع و با انعطاف پذیری بالا در دسترس همگان قرار دارد؛ به گونه ای که شرایط آموزش مستمر یا مادام العمر برای افراد فراهم آمده است.

یکی از پرکاربردترین فناوری ها، فناوری های نوین ارتباطات از طریق اینترنت است. اینترنت قابلیت های متعددی به معلم برای بسترسازی محیط های جدید یادگیری داده است. یکی از این قابلیت ها شبکه های اجتماعی می باشد. شبکه های اجتماعی به عنوان یکی از پر طرفدارترین ابزار های اینترنتی است که با شناخت کارکرد ها و قابلیت ها و محدودیت های این ابزار می توان از آن به عنوان ابزار نوینی در امر آموزش و یادگیری

¹ Sheng

برای اهداف از پیش تعیین شده استفاده نمود (چراغ ملایی و همکاران، ۱۳۹۲). بهره مندی از شبکه های اجتماعی می تواند به بخش های مختلف بدنه آموزشی از جمله آموزش دانش آموزان، پیشرفت، انگیزه، ارتباط با همسالان و تجربه های یادگیری کمک کنند. استفاده روز افزون از این شبکه ها و تاثیری که روی فرهنگ، طرز فکر و عمل استفاده کنندگان آن دارد، نظام آموزشی را متحول کرده و در توسعه و ارتقای سطح آموزشی و علمی کلاس های درس به شکل متداول امروزی نقش موثری دارد. دانش آموزان و معلمان می توانند دامنه ی فرایند یادگیری خود را به خارج از محدوده های کلاس درس گسترش دهند، هر لحظه که نیازمند سوال و برقراری ارتباط با معلم یا سایر دانش آموزان باشند، می توانند از امکانات شبکه های اجتماعی مجازی کمک بگیرند (آرامون و شاهمحمدی، ۱۳۹۳). در واقع یادگیری با استفاده از شبکه های اجتماعی یکی از مفاهیمی است که عقیده آموزش در هر زمان و هر مکان را به بهترین صورت به اشتراک می گذارد. استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی می تواند برای تغییر در فرایندهای شناختی و الگوهای یادگیری متناسب با عصر دیجیتال مفید واقع شود. استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش و یادگیری زمینه یادگیری مشارکتی و ایجاد مشارکت فعال یادگیرندگان در امر آموزش و یادگیری را مهیا می کند. باید این مطلب را هم در نظر داشته باشیم که یادگیرندگان امروزی به دلیل بودن در محیطی که ابزارهای چندرسانه ای حرف اول را در آموزش و یادگیری می زند، انگیزه کمتری برای توجه به یادگیری به شیوه سنتی دارند. به همین دلیل اطلاع از مزایای شبکه های اجتماعی و فرصت هایی را که برای استفاده کنندگان آن (یادگیرنده و یاددهنده) فراهم می کند، لازم و ضروری می نماید.

شبکه های اجتماعی

استفاده از شبکه های اجتماعی به یک ابزار محبوب و تأثیرگذار در برقراری ارتباطات اجتماعی تبدیل شده است (رانسوار^۱ و راسیا^۲، ۲۰۱۴). شبکه های اجتماعی به دلیل تأثیرگذاری عمیق بر روابط اجتماعی، یکی از جلوه های نو در فناوری اطلاعات و ارتباطات است که می تواند در این مورد تأثیرگذار باشد. تعریفی که لغتنامه آکسفورد از شبکه های اجتماعی

¹ Ratneswary

² Rasiah

ارائه می‌دهد چنین است: وب سایت یا نرم افزاری که از طریق انتشار اطلاعات، دیدگاه ها، پیام ها، تصاویر و ... موجب ارتباط کاربران با یکدیگر می شود. همچنین لغتنامه کمبریج شبکه های اجتماعی را به صورت وبسایتی معرفی میکند که برقراری ارتباط و اشتراک گذاری اطلاعات، عکس ها و ... با اعضای یک گروه را برای مردم آسان می کند. کاووسی و کاظمی (۱۳۹۲) معتقدند شبکه های اجتماعی، مجموعه ای از وبسایت های مبتنی بر فناوری وب هستند و باقابلیت ایجاد شبکه و ارتباطات مجازی تعاملی در فضای سایبر، به تأثیرگذاری در اجتماع میپردازند. یک شبکه ی اجتماعی، مجموعه ای از سرویس های مبتنی بر وب است که این امکان را برای اشخاص فراهم می آورد که توصیفات خود را با آن ها به اشتراک بگذارند و از میان توصیفات عمومی دیگر افراد، برای یافتن اتصالات جدید استفاده کنند (بوید و الیسون^۱، ۲۰۰۸).

اصطلاح شبکه اجتماعی برای توصیف ابزار و پایگاه هایی است که کاربران به وسیله آنها اقدام به انتشار و به اشتراک گذاری مطالب خود میکنند. شبکه های اجتماعی پایگاههایی هستند که به صورت اختصاصی برای به اشتراک گذاری اطلاعات، داستانها، عکسها، صوتها و تصاویر ویدئویی کاربران ایجاد شده اند (موسوی پور، ۱۳۸۹). به عبارتی دیگر شبکه های اجتماعی، محل گرد همایی صدها میلیون کاربر اینترنت است که بدون توجه به مرز، زبان، جنس و فرهنگ به تعامل و تبادل اطلاعات می پردازند. در واقع شبکه های اجتماعی برای افزایش و تقویت تعاملات اجتماعی در فضای مجازی طراحی شده اند. به طور کلی از طریق اطلاعاتی که بر روی پروفایل افراد قرار می گیرد مانند عکس کاربر، اطلاعات شخصی و علایق برقراری ارتباط تسهیل می گردد. کاربران می توانند پروفایل های دیگران را ببینند و از طریق برنامه های کاربردی مختلف مانند ایمیل و چت با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. (پمپک^۲ و همکاران، ۲۰۰۹). شبکه های اجتماعی مجازی با کاستن از اتلاف وقت، صرفه جویی در هزینه و ایجاد یادگیری بهتر و آسانتر به صورت مداوم امکان فراگیری مستقل از زمان و مکان را برای افراد ایجاد می کند. شبکه های اجتماعی مجازی برای ارائه محتوی از عناصر اطلاعاتی با فرمت های متفاوت نظیر: متن، ویدئو، صدا، انیمیشن، گرافیک و محیط های مجازی یا

¹ Boyd & Ellison

² Pempek

شبیه سازی شده استفاده می‌نماید و رمز موفقیت شبکه های اجتماعی مجازی در شیوه ارائه، نوع محتویات و عرضه مناسب می‌باشد. شبکه های اجتماعی از درگیری و فعال بودن در یادگیری حمایت می‌کند، روش های جدیدی برای خلاقیت ارائه می‌کند و یادگیرندگان و معلمان را برای آزمایش های مختلف، بیان افکار و ایده های خود به روش های جدید تشویق می‌کند علاوه بر این استفاده از این شبکه ها به ایجاد تجارب یادگیری معنادار، اثربخش و لذتبخش منجر میشود (ردیگر، 2009؛ فیشر و مندل^۱، 2005؛ باربر و پلاغ^۲، 2009، گاریسون و کانوکا^۳، 2004؛ ریوزی^۴ و همکاران، 2006).

شبکه های اجتماعی، دارای برخی مزایا از جمله انتشار سریع و آزادانه اخبار و اطلاعات، افزایش قدرت تحلیل و تقویت روحیه انتقادی، امکان عبور از مرزهای جغرافیایی و آشنایی با افراد، جوامع و فرهنگ های مختلف، شکل گیری و تقویت خرد جمعی، امکان بیان ایده ها به صورت آزادانه و آشنایی با ایده ها، افکار و سلیقه های دیگران، کارکرد تبلیغی و محتوایی، ارتباط مجازی مستمر با دوستان و آشنایان، تبلیغ و توسعه ارزش های انسانی و اخلاقی در عرصه جهانی، یکپارچه سازی بسیاری از امکانات اینترنتی و وبی، افزایش سرعت در فرایند آموزش و ایجاد ارتباط شبانه روزی بین یادگیرنده و یاددهنده و افزایش اعتماد، صمیمیت و صداقت در فضای سایبر بوده است (خانیک و بابائی، ۱۳۹۰).

شبکه های اجتماعی و یادگیری مادام العمر

مساله یادگیری، در سراسر زندگی انسان به عنوان یک فرایند به طور پیوسته و مداوم وجود دارد. یادگیری مادام العمر آرزوی مداوم یادگیری و پذیرفتن مسئولیت یادگیری فردی است. در این یادگیری، فرد رویکرد زندگی، ارزش ها و رفتارش را از نو بازبینی می‌کند (دمیرل، ۲۰۰۹). یادگیری مادام العمر مترادف نوینی برای یادگیری است و دستاورد رشد تصاعدی اطلاعات است (براهمی ۲۰۰۷). توسعه دانش، مهارت ها، علایق و فرصت های یادگیری در زندگی در فرایند یادگیری مادام العمر توسط افراد حفظ می‌شود. یادگیری مادام العمر در برگیرنده فرآیند یادگیری از گهواره تا گور بدون تحمیل اجبار و با میل و علاقه فردی است (الحسینی، ۱۳۸۵).

¹ Fischer & Mandl

² Barbour & Plough

³ Garrison & Kanuka

⁴ Ruiz

آموزش نباید به تحصیل رسمی ختم شود بلکه یادگیرندگان باید به آموزش در سرتاسر زندگی خود دسترسی داشته باشند که وجود شبکه‌های اجتماعی سودمند می‌تواند این فرصت را در اختیار افراد قرار دهد. با توجه به ویژگی‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی یعنی کاربردی بودن و متناسب بودن با نیازهای زندگی افراد، دوره زمانی کوتاه مدت و سیال، گستردگی نوع آموزش‌ها، پوشش طیف گسترده‌ای از مخاطبان، قابلیت تطابق با نیاز بازار کار و ویژگی‌هایی از این دست، این نوع شبکه‌ها می‌توانند بسترهای مناسبی را در راستای تحقق آموزش مادام‌العمر برای همه اقشار جامعه در تمامی سطوح و گروه‌های سنی فراهم کنند (پرنده، ۱۳۹۲).

شبکه‌های اجتماعی می‌توانند از یادگیری مادام‌العمر به وسیله ایجاد محیط‌های یادگیری در دسترس، انعطاف‌پذیر و پویا حمایت کنند که مکمل آموزش‌های اولیه است. علاوه بر این نقش معلم در نظام‌های یادگیری پررنگ‌تر از نقش سنتی او در کلاس درس است و حیطه نفوذ وی نه فقط به مدرسه بلکه به تمام شرایط و اوقات یادگیری تسری می‌یابد. انتقال آموزش و یادگیری توسط شبکه‌های اجتماعی یادگیری باید به صورت فرآیندی باشد که اجبار را به انتخاب و اختیار و رنج یادگیری در نظام رسمی آموزش را به لذت از یادگیری و منوط بودن آموزش به معلم و مدرسه را به خود مدیریتی و خود گستری تبدیل کند. این مسئله یادگیرندگان را قادر می‌کند که افق دید خود را وسیع‌تر کرده و فراتر از دیوارهای زمانی و مکانی با یکدیگر مشارکت داشته باشند (وانگ و چیو^۱، ۲۰۱۱) و بدین وسیله حتی پس از پایان دوره رسمی تحصیل، از این امکان استفاده کرده و به یادگیرنده مادام‌العمر تبدیل شوند.

آموزش در شبکه‌های اجتماعی

واضح است در دوره‌ای که آموزش و پرورش نوین از امکانات و منابع زیادی برای آسان ساختن یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در زمینه‌های گوناگون درسی و تحصیلی کمک می‌گیرد، نمی‌توان از به کارگیری شبکه‌های اجتماعی در امر آموزش و پرورش به عنوان یکی از ابزارهای مهم و اثربخش در تسریع و تسهیل یادگیری چشم‌پوشی کرد. خصوصاً اگر علاقه‌نویسان و جوانان را به استفاده از این شبکه‌ها مدنظر قرار دهیم، این اهمیت صدچندان خواهد شد. توجه به شبکه‌های اجتماعی در زمینه‌های آموزشی با

¹ Wang. & Chiu

قوت گرفتن بحث پیرامون فرآیند یادگیری متمرکز بر روابط اجتماعی و فناوری افزایش یافت (گرینهو^۱ و روبلیا^۲، ۲۰۰۹؛ سلوین^۳، ۲۰۰۹).

شبکه های اجتماعی در کنار جنبه سرگرمی، برای دسترسی و انتشار اطلاعات مربوط به یادگیری مورد استفاده قرار میگیرند (تنتا^۴، ۲۰۰۹) و استفاده از آن ها در جهت تحقق اهداف آموزشی به طور مفصل مطالعه شده است (ایشیک^۵، ۲۰۱۳). شبکه های اجتماعی نه تنها محیط کار و زندگی شخصی افراد را تحت تأثیر قرار میدهند بلکه مهمتر از آن، چشم اندازی نو از آموزش و پرورش ترسیم میکنند (پونودورای^۶، ۲۰۱۴). در زمینه آموزشی جنبه های مثبت شبکه های اجتماعی و استفاده از آنها در حال آشکار شدن هستند کارکرد این شبکه ها تنها به اطلاع رسانی محدود نمیشود و میتوان آموزش مبتنی بر شبکه را در این سایتها طرح ریزی کرد. دانش آموزان از هم اکنون از شبکه های اجتماعی به عنوان کمک به تحصیلات خود در کارهای انفرادی و گروهی استفاده میکنند. شیوه ی برقراری ارتباط شاگرد و استاد و روش های تدریس در سطوح مختلف تحصیلی متحول شده است، بعضی از مدارس از این سایتها در فعالیتهای کلاسی استفاده میکنند و معلمان با ایجاد گروههای کلاسی در این سایتها دانش آموزان را تشویق میکنند تا اطلاعات خود را درباره موضوعات درسی با دیگر همکلاسان به اشتراک بگذارند. دانش آموزان انتظار دارند دامنه ی فرایند یادگیری خود را در هر لحظه که نیازمند سوال و برقراری رابطه با استاد باشند، به خارج از محدوده های کلاس گسترش دهند. پست الکترونیکی، اتاق های گفت و گو و نشست های اینترنتی باعث شده است ارتباط معلمان با دانش آموزان و مطالب درسی خود بیشتر شود (نگهبان، ۱۳۹۱)، معلمان نیز به دانش آموزان این فرصت را میدهند که در محیطی خارج از مدرسه به تعامل با یکدیگر بپردازند. این سایتها به دانش آموزان این امکان را می دهند که اوقات فراغت خود را با آموزش رسمی پیوند بزنند، البته در محیطی که برایشان جذابیت زیادی دارد (زارعی زوارکی، ۱۳۹۲). استفاده از شبکه های اجتماعی در آموزش و یادگیری این امکان را برای معلمان و یادگیرندگان فراهم می آورد که در هر

¹ Greenhow

² Robelia

³ Selwyn

⁴ Tonta

⁵ Isik

⁶ Ponnudurai

زمان و مکان مطالب خود را دریافت یا ارسال کنند. به عبارت دیگر در این روش دسترسی در هر زمان و هر مکان به شبکه امکان پذیر و مهیاست (ردیگر، 2009) . شبکه های اجتماعی مجازی معلمان را قادر می کند تا روش های مختلف تدریس را با توجه به علایق دانش آموزان عملی کند، دانش و مهارت خود را از طریق انجام دادن فعالیت های آموزنده مؤثر ارتقا دهد (هیو، ۲۰۱۱) . ارزیابی های تشخیصی را در فرایند یادگیری یکپارچه کند و به همان صورت فعالیت های هدایت گری را تنظیم کند. از سویی دیگر این شبکه ها امکانات زیادی را برای یادگیرندگان فراهم می آورد و باعث میشود یادگیرندگان خود مسیر یادگیریشان را بسازند، با اساتید بیرون از کلاس درس ارتباط برقرار کنند (سلوین^۱، ۲۰۰۹) و استفاده از مجموعه ای از ابزارها و منابع اطلاعات را مدیریت کنند (هیو، 2011) و ارتباط مثبتی را با سایر یادگیرندگان به ویژه افراد همسان از نظر سن و علایق ایجاد کرده، نقشهای مختلف در شبکه را برعهده بگیرند و بدین وسیله موجب انگیزتگی و درگیر شدن یادگیرندگان شود (کابیلان^۲، 2010) . استفاده از شبکه های اجتماعی در آموزش و یادگیری امکان دریافت اطلاعات جدید و مورد نیاز بدون محدودیت را فراهم می آورد. تسو^۳ و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهشی که در زمینه محیط های یادگیری انجام دادند، دریافتند که استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی، یادگیرندگان و معلمان را قادر می سازد به محتوای یادگیری مورد نیاز خود دسترسی پیدا کرده و آن را گسترش و نشر دهند. از زمان ظهور شبکه های اجتماعی تاکنون مطالعات فراوانی درباره استفاده از شبکه های اجتماعی در امر تدریس و یادگیری به انجام رسیده است که در ادامه به آن ها اشاره می گردد.

پژوهش تونکی^۴ و همکاران (۲۰۱۰) که بر تأثیر شبکه های اجتماعی بر آموزش مؤثر و جو حاکم بر کلاس اشاره دارد، نام برد . همچنین میتوان به نتایج پژوهش پیریاسیلپا^۵ (۲۰۱۰) اشاره کرد که در مطالعاتش، نقش شبکه های اجتماعی در بهبود تجربیات یادگیری دانش آموزان را مورد تأکید قرار داد . میسان^۶ (۲۰۰۶) به نقش شبکه های اجتماعی به عنوان یک فرصت آموزشی با پتانسیل بالا در افزایش قدرت تفکر دانش آموزان اشاره نموده

¹ Selwyn

² Kabilan

³ Tsia

⁴ Tuncay

⁵ Piriyaasilpa

⁶ Mason

است. همچنین ونتورا^۱ و کوئرو^۲ (۲۰۱۳) در مطالعاتشان به این نتیجه دست یافتند که شبکه های اجتماعی موجب بهبود مجموعه ای از مهارت ها و توانایی های موردنیاز دانش آموزان میشوند. این ارتقای سطح مهارتها منجر به افزایش یادگیری دانش آموزان میگردد.

پژوهشهای یانگ^۳ (۲۰۱۱)، باران^۴ (۲۰۱۰) و بسیاری از محققان دیگر نشان داده که دانش آموزان به این سبک از یادگیری الکترونیکی علاقه نشان میدهند و بهبود رابطه اجتماعی معلم دانش آموز، انگیزه آنها برای افزایش میدهد. شبکه های اجتماعی این فرصت را به یادگیرندگان میدهند تا اطلاعات را سازماندهی کنند، ایده هایشان را به اشتراک بگذارند، نظرات و بازخوردها را دریافت نمایند و مهمتر اینکه، از دیگران بیاموزند (وانگ^۵ و وو^۶ (۲۰۰۸) به علاوه، این شبکه ها، امکان ارتباط میان معلم و دانش آموز را در هر زمان و مکان فراهم میآورند (تادئو^۷ و جووانا^۸ (۲۰۱۴) به عقیده یوئی و همکاران، فراگیران میتوانند با تشکیل جامعه بر خط و به وسیله شبکه های اجتماعی به اهداف آموزشی دست یابند.

خانی و منفرد (۱۳۹۱) تحقیقی با عنوان استفاده از شبکه های اجتماعی در یادگیری زبان در ایران انجام داده اند که نتایج تحقیق آنها نشان داده که دانش آموزان کاربران فعالی در شبکه های اجتماعی هستند و اعتقاد دارند که شبکه های اجتماعی محیط های مناسبی برای یادگیری و تمرین انگلیسی هستند.

ولتسیانوس و ناوارته^۹ (۲۰۱۲) در پژوهش خود به موضوع شبکه های اجتماعی به عنوان محیط های رسمی یادگیری: تجربیات و فعالیتهای یادگیرنده پرداختند. آنها بر این اعتقاد هستند که از وقتی که پتانسیل سایت های شبکه های اجتماعی برای کمک کردن به کوشش آموزشی توسط محققان و پزشکان عیناً برجسته شده است، مدارک تجربی بر استفاده از آن سایت هایی که برای یادگیری رسمی هستند اندک است. نتایج نشان داده اند که

¹ Ventura

² Quero

³ Young

⁴ Baran

⁵ Wang

⁶ Woo

⁷ Tadeu

⁸ Joana

⁹ Veletsianos and Navarrete

یادگیرندگان در مدیریت حجم وسیعی از اطلاعات قابل دسترس برای آنها و طراحی استراتژی ها و راه حلها برای مدیریت زمان و همکاریشان نیاز به حمایت دارند

به طور خلاصه، بازنگری پیشینه نشان می دهد شبکه های اجتماعی علاوه بر آنکه مورد اقبال و علاقه دانش آموزان هستند، امکانات فراوانی برای انتقال اطلاعات و گرفتن بازخورد در اختیار معلم و دانش آموز قرار میدهند و مرزهای کلاس را در بعد زمان و مکان از میان برمی دارند، تفکر انتقادی گروهی، یادگیری پروژه محور تیمی و حل مسأله گروهی را تقویت میکنند و قدرت آنها تنها به دلیل تولید و به اشتراک گذاشتن دانش بین اعضای آن نیست، بلکه امکان بازتاب دادن و تولید دانش جدید را نیز فراهم میآورد. در این شبکه ها ایده ها تولید می شوند، به چالش کشیده میشوند، تغییر می کنند، نقد و ارزیابی میشوند (چراغ ملایی و همکاران، ۱۳۹۲). لذا از آنجاکه در دهه حاضر شبکه های اجتماعی به عنوان یکی از ابزارهای نوین آموزشی وارد حوزه آموزش شده اند و فرآیند تدریس یادگیری را تحت الشعاع قرار داده اند، مقوله ای درخور توجه و تحقیق هستند

راهکارهای اجرایی استفاده از شبکه های اجتماعی در آموزش و یادگیری

استفاده از روش های قدیمی با ابزارهای نوین نه تنها اثربخش نیست، بلکه ممکن است فرصت های موجود را از بین برده و تنها چالش ها و معایب را برجای گذارد. با توجه به اینکه بسیاری از معلمان در برابر ایجاد تغییر در روش تدریس خود و فراگیری فنون جدید مقاومت می کنند بنابراین باید به منظور استفاده از شبکه های اجتماعی در آموزش و یادگیری، معلمان را برای پذیرش تغییر در روش تدریس خود و استفاده از روش های نوین تعلیم و تربیت، مطالعه روش های نوین و طراحی آموزشی متناسب با این ابزارها آماده کرد.

فراهم آوردن زیرساخت های فناوری در مدارس نیز در استفاده از شبکه های اجتماعی اثرگذار خواهد بود، لذا باید امکانات و تسهیلات مناسب را جهت استفاده از شبکه فراهم کرد و زیرساخت به گونه ای طراحی شود که امکان تغییر، اضافه کردن و اصلاح و هرگونه شخصی سازی یادگیری در آن وجود داشته

باشد، به گونه ای که آن را به ابزار قدرتمندی به منظور متناسب ساختن محتوای یادگیری برای یادگیرنده به طور مجزا تبدیل کند (تو^۱ و همکاران، ۲۰۰۸).

برای آنکه دانش آموزان و معلمان بتوانند به صورت کامل و صحیح از امکانات شبکه های اجتماعی مجازی استفاده کنند، لازم است که کلاسهای آموزشی برگزار شود. آشنایی یادگیرندگان با این ابزارها بسیار متفاوت است و همین امر ممکن است برخی از یادگیرندگان را با مشکلاتی در زمینه یادگیری مواجه کند لذا برای شناخت و استفاده بهتر یادگیرندگان از شبکه های اجتماعی مجازی، برگزاری کارگاه های آموزشی، نصب پوستر، کلاسهای توجیهی در رابطه با چگونگی تعامل یادگیرندگان با یکدیگر و یادگیرندگان با معلم در هر زمان و هر مکان، شیوه پیوستن به این شبکه ها و شرکت در فعالیت های گروهی، به اشتراک گذاری نتایج پژوهشها، ایده هایشان، گزارش کارآموزی و پروژه های دروس عملی برای دیگران اجتناب ناپذیر است.

در خصوص وظیفه معلم در این کلاسها باید گفت که چون برگزاری کلاس از طریق شبکه های اجتماعی مجازی به صورت برخط است لذا معلم بایستی تمام مواد آموزشی را از قبل آماده کرده باشد و همچنین میتواند بعضی از مواد آموزشی مانند نمونه سؤالات و تصاویر را در وبلاگ یا سایت خود بارگذاری کند و یا با دیگر دانش آموزان به اشتراک بگذارد و در حین کلاس دانش آموزان از آنها استفاده کنند. علاوه بر این معلمان باید به تفاوت های یادگیرندگان در زمینه استعداد، مهارت های عملی، علاقه و... نیز توجه نمایند و در صفحه ی شخصی هر یادگیرنده روند پیشروی او و همچنین نقاط قوت و ضعف وی را مشخص کند.

برای استفاده از حداکثر امکانات این شبکه ها مانند چت تصویری یا همان ویدئو کنفرانس نیاز به اینترنت با سرعت بالا است. بنابراین به منظور بهره مندی از مزایای استفاده از شبکه های اجتماعی در خانه یا مدرسه، باید امکان دسترسی برابر به این ابزار و فراگیری مهارت های لازم برای استفاده از منابع تضمین شود و دسترسی همگان به اینترنت پرسرعت و ارزان میسر شود.

¹ Tu

همچنین طراحی شبکه ای داخلی که با اهداف کشور ایران ، فرهنگ بومی، زبان و محتوای موردنظر همخوانی داشته و مبتنی بر ارزشهای اخلاقی موجود باشد ضروری مینماید.

بحث و نتیجه گیری

از آنجایی که آموزش یک فرآیند اجتماعی و فرهنگی است (ایشیک، ۲۰۱۳) استفاده از شبکه های اجتماعی به عنوان یکی از ابزارهای نوین فناوری اطلاعات و ارتباطات در سالهای اخیر با استقبال چشمگیری مواجه شده است (بون^۱ و سینکلر^۲، ۲۰۰۹). استفاده از شبکه های اجتماعی برای تغییر فرایندهای شناختی و الگوهای یادگیری متناسب با عصر دیجیتال مناسب است. از ویژگیهای اصلی استفاده از شبکه های اجتماعی در آموزش و یادگیری، پیرنگ بودن یادگیری مشارکتی و تعاملی، ارتباط فردی و تعامل کلاسی است و به راحتی امکان مباحثه با تمام همکلاسی ها، امکان درک و پذیرش نظر سایرین و شکل گیری دانش بر اساس توافقات اجتماعی را فراهم می کند. همچنین نسل فعلی یادگیرندگان (اعم از دانش آموزان و دانشجویان) بیش تر مستعد استفاده از ابزارهای چندرسانه ای در آموزش و یادگیری هستند و بیش تر با شبکه های اجتماعی مجازی درگیر هستند و انگیزه کمتری برای توجه به یادگیری با شیوه سنتی دارند.

با توجه به اینکه در شبکه های اجتماعی امکان یادگیری و آموزش مستقل از زمان و مکان وجود دارد لذا اینگونه آموزش میتواند در موقعیتهایی که امکان حضور معلم و فراگیر در یک کلاس درس وجود ندارد، بسیار پرکاربرد باشد و در حالت کلی میتواند گامی در جهت تحقق عدالت آموزشی برداشت. یکی از مزایای استفاده از این نوع دسترسی الکترونیکی، برخط بودن آن است. آن هم به این دلیل که فراگیر یا معلم در صورت نیاز میتواند از طریق اینترنت فایلی را با بقیه به اشتراک بگذارد، فراگیر از طریق اینترنت و برخط پاسخ سؤال را به معلم بفرستد و امکان دسترسی معلم یا دانش آموز به سایتهای مرجع در طول کلاس درس وجود دارد که اینها نکات کاربردی مهمی به حساب می آیند. نکته حائز اهمیت دیگر در این زمینه این است که جذابیت یادگیری در شبکه های اجتماعی مجازی یکی از عوامل اصلی افزایش بازده یادگیری است. مطالعات فراوانی پیرامون،

¹ Boon

² Sinclair

استفاده از شبکه های اجتماعی در امر تدریس و یادگیری به انجام رسیده اند دامنه این مطالعات تا جایی گسترده شده است که مازمن^۱ و اسلوئل^۲ (۲۰۱۰) با ارائه مدلی ساختاری نشان دادند چگونه میتوان از یک شبکه اجتماعی برای اهداف آموزشی استفاده کرد. البته باید توجه داشت که افراط در استفاده از این پدیده ممکن است خود منجر به تأثیرات منفی آموزشی و کاهش بهره وری آموزشی شود. در واقع، فناوری ابزاری برای آموزش است و نه هدف آن. بنابراین، با توجه به تأثیرات فراوان کاربرد شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش می بایست به طور علمی و با برنامه ریزی دقیق و مبتنی بر طرح درس به سمت استفاده گسترده از این فناوری در امر آموزش حرکت کرد و شرایط لازم را با توجه به یافته های علمی قابل استناد، فرهنگ سازی در بین معلمان و خانواده ها، فراهم آوردن زیرساخت های موردنیاز و آموزش معلمان برای استفاده مطلوب و مناسب از شبکه های آموزشی در هر درس به فراخور نیاز آن فراهم آورد.

^۱ Mazman

^۲ Usluel

منابع

۱. آرامون، زهرا؛ شاه‌محمدی، نیره (۱۳۹۳). شبکه اجتماعی آموزشی ادمادو، مجله رشد تکنولوژی آموزشی، دوره ۳۰م. شماره ۴.
۲. الحسینی، سید حسین (۱۳۸۵). راه های کیفیت بخشی به آموزش از راه دور در آموزش و پرورش ایران، مجموعه مقالات آموزش از راه دور، (۳۶-۳۱) تهران: موسسه آموزش از راه دور.
۳. پرنده (۱۳۹۲). آموزش مهارت سهم مهمی در آموزش مادام العمر دارد. خبرگزاری جمهوری اسلامی.
۴. خانی، رضا؛ منفرد، مریم (۱۳۹۱). استفاده از شبکه های اجتماعی در یادگیری زبان در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
۵. چراغ ملایی؛ لیلا، کدیور؛ پروین، صرامی؛ غلامرضا (۱۳۹۲). استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش فرصتها و چالش ها ، مجله اندیشه های نوین تربیتی دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه الزهراء ، دوره ۱۰ / شماره ۳ .
۶. خانیکی، هادی. بابائی، محمود. (۱۳۹۰). فضای سایبر و شبکه های اجتماعی (مفهوم ها و کارکردها). فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات جامعه اطلاعاتی، دوره اول، شماره ۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۰، ۷۱.
۷. زارعی زوارکی، اسماعیل و همکاران (۱۳۹۲). مبانی نظری و علمی کاربرد اینترنت در فرآیند تدریس و یادگیری. تهران : آوای نور.
۸. کاووسی، اسماعیل و کاظمی، حسنا (۱۳۹۲). بررسی تأثیرات شبکه های اجتماعی بر تحکیم سرمایه اجتماعی. روابط عمومی، ۲۲-۳۳ .
۹. موسوی پور، محمدصادق (۱۳۸۹). آشنایی با اصطلاحات رایج در شبکه های اجتماعی. ره آوردنور، ۲۸-۳۱ .
۱۰. نگهبان ، محمد باقر (۱۳۹۱). وب ۲ و کتابخانه ۲ . شیراز : همارا

11. Baran, B. (2010). Facebook as a formal instructional environment. *British Journal of Education*, 146-149.
12. Barbour, M., & C. Plough. (2009). Social networking in cyberschooling: Helping to make online learning less isolating. *TechTrends* 53, no. 4: 56_60.
13. Boyd, Danah M.; Ellison, Nicole B. (2008). *Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship*. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13 (2008) 210–230.
14. Brahmi FA. Medical students' perceptions of life long learning at Indiana university school of medicine dissertation]. India: University of India; 2007
15. Demirel M. Lifelong learning and schools in the twenty-first century. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2009;1(1): 1709-16.
16. Fischer, F., & Mandl, H. (2005). Knowledge convergence in computersupported collaborative learning: the role of external representation tools. *Journal of the Learning Sciences*, 14(3), 405– 441.
17. Garrison, D.R. & Kanuka, H.(2004). Blended learning: uncovering its transformative potential in higher education. *The Internet and Higher Education*, 7 (2), 95– 105.
18. Greenhow, C., & Robrlia, B. (2009). Informal learning and identity formation in online social networks. *Learning, Media and Technology*, 119-140.
19. Isik, F. (2013). of the use of social network in education between north and south cyprus. *Social and Behavioral Sciences*, 210-219.
20. Kabilan MK.(2010). Malaysian Education Index (MEI): An online indexing and repository system; *International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology (IJEDICT)*, 2010, Vol. 6, Issue 2, pp.
21. Mason, R. (2006). Learning technologies for adult continuing education. *Studies in Continuing Education*, 121-133.
22. Pempek.T.A,Yermolayeva.Y.A & Calvert.S.L;(2009). *College students' social networking experiences on Facebook; Journal of Applied Developmental Psychology* 30 ; 227– 238.
23. Piriyaasilpa, Y. (2010). See you in facebook: the effects of incorporating online social networking in the language classroom. *eJournal of Digital Enterprise*.
24. Ponnudurai, P. (2014). Facebook: A shift from social to academia. *Social and Behavioral Sciences*, 122-129.

25. Ratneswary, R., & Rasiah, V. (2014). Transformative higher education teaching and learning: using social media in a team-based learning environment. *soc.Behav*, 369-378.
26. Redecker, C., Alami, K., Punie, Y.; (2009). *Learning 2.0 – the use of social computing to enhance lifelong learning*; European Commission, Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies (IPTS), Seville, Spain.
27. Ruiz, J.G., Mintzer, M.J., & Leipzig, R.M. (2006). The impact of e-learning in medical education. *Academic Medicine*, 81 (3), 207– 212.
28. Selwyn, N. (2009). Faceworking: exploring students' education related use of Facebook. *Learning, Media and Technology*, 157-174.
29. Sheng, Z., Z. Jue, and T. Weiwei. 2008. Extending TAM for Online Learning Systems: An Intrinsic Motivation Perspective. *Tsinghua Science And Technology* 13(3): 312-317.
30. Tonta, Y. (2009). Digital natives, social networks and the future of libraries. *Turk Kutuphaneciligi*, 742-768.
31. Tsai, C.V, Shen P.D & Tsai, M.C. (2011). Developing an appropriate design of blended learning with web-enabled self-regulated learning to enhance students' learning and thoughts regarding online learning, *Behaviour & Information Technology*, 30:2, 261-271.
32. Tuncay, N., Keser, H., & Uzunboylu, H. (2010). If knowledge is power why keep it secret. *Social and Behavioral Sciences*, 5650-5658.
33. Ventura, R., & Quero, J. (2013). Using Facebook in University Teaching: A Practical Case-Study", *. Social and Behavioral Sciences*, 1032-1038.
34. Wang, H.C & Chiu, Y.F.; (2011); Assessing e-learning 2.0 system success; *Computers & Education*. 57 (2011) 1790– 1800.
35. Young, K. (2011). ties, social networks and the facebook experience. *International Journal of Emerging Technologies and Society*, 20-34.

